

each other, can be easily reproduced in oral speech, and serve as a distinctive ornamentation that emphasizes semantic nuances. The most characteristic phenomenon for the analyzed phraseosemantic group is interphraseological polysemy. Regarding structure and lexical composition, the phraseological units of the analyzed semantic group possess all the features of the all-Ukrainian phraseological type, though they may differ in stylistic usage, and also contain specific local characteristics.

Key words: ethnolinguistics, dialect, lexeme, phraseological unit, symbolism, stereotype, archetype.

Отримано: 11.09.2025 р.

УДК 811.161.2'282

DOI: 10.32626/2309-7086.2025-22.257-263

Дмитро Поліщенко

*ORCID 0009-0001-0376-583X,
аспірант кафедри української мови,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

СТІЙКІ НАРОДНІ ПОРІВНЯННЯ В ЗАХІДНОПОДІЛЬСЬКОМУ ДІАЛЕКТНОМУ МОВЛЕННІ

У статті досліджено особливості вживання стійких народних порівнянь у говірковому мовленні Західного Поділля, акцентовано увагу на засобах вияву культурно-національного коду.

Зауважено, що саме під час вільного спілкування і записування зв'язних текстів у природному для діалектоносія середовищі є можливість виявити унікальні мовленнєві реалізації світогляду. Творення порівняльних стійких виразів спирається на загальний досвід та індивідуальне сприйняття світу.

З'ясовано, що багатство виражальних засобів мовлення є показником рівня його розвитку та досконалості, що виявляється насамперед у стійких народних порівняннях – живому і невичерпному джерелі нових виражальних засобів народу. Такі стійкі одиниці мови надають мовленню яскравих рис національного характеру, неповторного колориту.

Ключові слова: порівняння, діалектне мовлення, говір, фразеологічна одиниця, стійкий народний вираз.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення для української діалектології важливими залишаються фіксація лексики, фразеології, зокрема стійких народних порівнянь, на основі спеціальних опитувальників, а особливо – записи текстів зв'язного усного мовлення від носіїв говірок. Дослідники аналізують стійкі вислови з діалектних і фольклорних текстів різного часу та різної якості запису, а також описують ареальні мовні одиниці на матеріалі художніх творів, що мають чітко виражену регіональну основу. Емпіричний матеріал української мови поповнили як власне фразеологічні одиниці, так і стійкі порівняльні конструкції, які демонструють здатність мовців вербалізувати свої емоції, ставлення до когось чи чогось та ін.

Одним з основних завдань фразеологічних досліджень є вивчення як складної і багатогранної теоретичної проблеми фразеологічної номінації, так і

аналіз побутування цих одиниць у різних ареалах, вивчення змінності й типів варіювання та ін. Недостатня вивченість фразеологічної номінації пов'язана із її суперечливою природою, взаємодією різних факторів у творенні цих мовних одиниць, а також складністю досліджень їхнього територіального поширення.

Сучасні фразеологічні словники говіркового мовлення, що охоплюють усі три наріччя, зафіксували вживання структурно-семантичних типів фразеологізмів, ширше варіювання їхніх форм і компонентів, ніж у словниках української літературної мови, а також відображають системні зв'язки між одиницями та їхнє просторове поширення. Зокрема, цінний матеріал міститься у «Словнику стійких народних порівнянь» О. Юрченка та А. Івченка [8], де для кожної одиниці подано ареал її вживання. У словнику «Слова з язика, як бджоли з вулика» Н. Коваленко упорядковано порівняльні звороти, зафіксовані в західноподільських і південноволинських говірках [4]. Приклади з центральнополіських говірок зафіксувала Г. Доброльожа [1]; компаративні сполуки з компонентом-ентонімом у гуцульських говірках проаналізувала М. Олійник [7]. У цих працях знаходимо й ті порівняльні конструкції, які втратили первісні семантичні зв'язки між компонентами, і ті, що фіксовані у словниках літературної мови.

У фразеологічних словниках окремих говорів, говірок чи мовлення одного села так само трапляються компаративні фраземи з тлумаченням їхнього значення (Г. Аркушин, Н. Кірілкова, Н. Коваленко, З. Мацюк, А. Сагаровський, Г. Ступінська і Я. Битківська, В. і Д. Ужченки, В. Чабаненко та ін.). Зазначимо, що порівняння є поширеною групою в системі діалектної фразеології, що свідчить про їхню активну присутність у мовленні та широке територіальне варіювання.

Зауважимо, що в живому мовленні постійно поновлюються форми і семантика стійких виразів, з'являються нові мотивації, актуальні теми та проблеми, але від покоління до покоління передаються знання, світосприйняття, культура та традиції, які впливають на вербалізацію емоцій та інформації. На основі метафоризованого переосмислення явищ та особливо порівняння предметів, живих істот, природи, космосу тощо витворилися стійкі вирази, що засвідчують своєрідність народного мислення та світобачення, побудованих на етнічних світоглядних принципах.

Мета нашої статті – виокремити та проаналізувати стійкі народні порівняння в західноподільському говірковому мовленні. Матеріалом для спостережень послугувала картотека науково-дослідної лабораторії діалектологічних досліджень Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, а також опубліковані тексти польових записів говірок Західного Поділля та суміжжя Н. Коваленко [3].

Виклад основного матеріалу. Компаративні фразеологізми виділяються в окрему підгрупу, оскільки ґрунтуються на спеціальних відношеннях порівняння, реалізованих різними засобами мислення, мовлення, свідосприйняття. В основі внутрішньої форми цих одиниць лежить образне сприймання навколишнього світу, що ґрунтується на метафоризованому осмисленні всіх сфер життя людини, найбільше – звичаїв та обрядів, вірувань, моралі з урахуванням психології та норм поведінкових типів, емоційно-почуттєвої цілісності носіїв української мови.

Процес номінації зумовлений пізнавальною діяльністю людей через процеси мислення, абстрагування, зіставлення, формування ставлення до оточення. Пізнаючи дійсність, людина оперує знаннями про предмети чи явища, їхні властивості та якості. У процесі творення стійкого образного порівняння взаємодіють мовні, логічні та психологічні фактори. Перехід назви одного предмета на інший за асоціацією, за подібністю між предметами ґрунтується на психологічних факторах, які можна вважати також виявом оцінних значень.

За нашими матеріалами, у населених пунктах Західного Поділля переважає поширення сполучника як у складі порівняльних виразів, що виражає єдність територіального мовлення та літературної мови: *їак во́ди ỳ ʎисок набрати* ‘мовчати’ (Куч, Лтв), *ʎ’їхти їак к’ін* ‘швидко бігти’ (Куп); *ʎ’їхти їак на по́жар* ‘дуже швидко бігти’ (Куч), *ʎ’ідній їак пун* ‘бідувати’ (Кар, Івах, Злс); *ʎ’ідній їак вош* (Дуб, Клб), *ʎ’їлій їак моло́ко 1*. ‘свий’ (Дуб, Куп, Кор, Кпс, Куч, Лтв). 2. ‘переляканий’ (Кшт). 3. ‘блідий’ (Злс, Жнщ); *ʎити^ес’а їак ʎриба об л’ід* ‘бідувати; працювати, але нічого не заробляти’ (Кур); *ʎомкнути їак м’їшок* ‘впасти’ (Ктк); *ʎибу́дл’ити їак ба́дин’а* ‘схуднути’ (Кар, Івах, Злс); *ʎиз’іри^ети^ес’а їак нес* ‘розкритися’ (Кос, Дуб, Клб); *хо^м’ити їак к’ім’сала* ‘дуже хотіти’ (Дуб, Жвт, Івах, Кал, Кад, Кар, Клб); південноволинські *заро́биу їак ко́тов’і на ш’ва́ку* (Кар, Івах, Кор, Злс), *бо́внуу, як ду́рний (слі́пий) з мосу* ‘сказав щось необдумано’ (Кпс, Дуб, Куч), *ви’шхи́рив зу’би, як ко́би’ла до будя́кі’в / як Ко’стьова ко́би’ла* ‘дурний, безпричинний сміх’ (Кар).

Картотека лабораторії (1995–2024 рр.) дозволяє систематизувати порівняння за структурно-семантичними моделями, наприклад: “стояти + як + дерево, дерев’яний предмет = непорушно стояти”, яку наповнюють такі вирази: *сто́їт’ їак слуп* (Кар, Івах, Кор, Злс), *сто́їяти їак сто́уп, сто́їт’ їак сто́уб не’ош’тесаний* (Кпс, Ком, Кшт, Клд), *у́жканий їак сто́уб* (Кпс, Дуб, Куч), *стау́ їак ду́б* (Дуб, Жвт, Івах, Кал, Кад, Кар, Клб); *сто́їяти їак пен’ / сто́їбчи^ети їак пен’* (Злс, Жнщ), *сто́їяти їак пе^н’ок* (Кпс, Дуб, Куч), *сти’р’чати їак пе^н’ок* (Дуб, Куп, Кор, Кпс, Куч, Лтв). Структурно-семантична модель “худий + як + назва тонкого або вузького і довгого дерев’яного предмета” утворена внаслідок порівняння та ототожнення на позначення осіб – жінок і чоловіків, наприклад: *ху́дій їак дошка* (Кпс, Жщ, Лтв, Кос), *су́ха їак дошка* (Івах, Кал, Кад, Кар, Клб), *су́ха їак тр’їска* (Кпс, Дуб, Куч), *тошча їак тр’їска* (Кпс, Жщ, Лтв, Кос), *ху́да їак тичка* (Клб, Клн, Злс), *ху́да дрімба* (Кар, Івах, Кор, Злс), *ху́дій їак тр’їска* (Дуб, Жвт, Івах, Кал, Кад, Карб), *ху́дій їак тр’їсочка* (Дуб, Жвт, Івах, Кал), *ху́дій їак пати^ечок* (Кпс, Дуб, Куч), *су́хий їак з’їл’а* (Кар, Івах, Кор, Злс), *ху́дій їак бади^елина* (Кпс, Жщ, Лтв, Кос), *ху́дій їак дошка* (Кал, Кад, Кар, Клб), *ху́да їак с’к’їпка* (Дуб, Жвт, Івах, Кал, Кад, Кар, Клб).

Зафіксовано, що на території Західного Поділля вживають сполучник *таньби* у значенні ‘так ніби, як’: *хр’їт’ит тан’би^е вор^е* ‘голосно хропіти’ (Кпс); *тан’би во́ди ỳ ʎисок набрати* ‘мовчати’ (Кпс, Кшт, Клд); *го́р’бати’ тан’би но-си^т’бохане^ц хл’їба* ‘згорбитися від старості’ (Клд); *тан’би їа́зик ли́гнуу* (Кпс).

Діалектним варіантом до як виступає сполучник *шо*: *сто́їяти шо пен’ би^ез до́роги* ‘стояти непорушно’, *шо бу́л’ку на во́ду пус’кайе* ‘услесливо говорити’ (Кпс), *говори́т шо ві́ником махае* (Ком), *пу́сто шо ỳ з’лечи́ку в кого* ‘бідувати’ (Кшт, Клд), *го́лодний шо во́жк* ‘дуже голодний’ (Кшт, Куп), *заче’рво́н’їти^ес’а шо ро́жа* ‘почервоніти від сорому’ (Кпс, Ком, Кшт, Клд), *шо ма́му’р’їдну похо́вала* ‘гірко плакати’ (Дуб, Куп, Кор, Кпс, Куч, Лтв). Зазначимо, що в деяких населених пунктах у складі порівняльних виразів паралельно вживають сполучники *шо* та *ніби*, наприклад: *н’їби во́ди ỳ ʎисок набрати* – *шо во́ди ỳ ʎисок набрати* (Кпс).

Компаративні фразеологізми утворюють особливу групу через спеціальні порівняльні відношення, що виражаються за допомогою різних засобів у структурному плані. Їх активне вживання спостерігаємо і в текстах сучасного говіркового мовлення. Зазначимо, що дослідження закономірностей та особливостей функціонування порівнянь, їх вплетення в текст усного мовлення, зокрема говіркового, важливе з огляду на потребу встановити не тільки специфічні прикмети

певного мовного ареалу, а й з'ясувати, як носій говірки осмислює життя і себе в ньому, прагне передати мудрість, емоції та почуття через слово [5, с. 35–36].

На матеріалі діалектних текстів-розповідей, записаних на території Західного Поділля, зафіксовано порівняння, що постали в результаті перенесення образів та сприйняття обрядів, дійств чи етапів, що виразно демонструють фразеотворчі можливості у переосмисленні сакрального. «Усі складники календарних обрядів утворюють понятійне поле, співвідносне з полем номінативним, а значення фразем впливає з контекстів, у яких обрядова дійсність інтерпретує смислову й культурну інформацію цілої нації» [7, с. 36].

Найбільшими церковними святами для українців є Різдво Христове та Великдень, або Великодні свята, які святкуються в Україні ще з Х ст. [2, с. 69], а тому природно, що номінації культурно важливих і традиційних дійств, що складаються з цілого комплексу святкування, якому передують піст, підготовка господарства, оселі та ін., зафіксовано в складі стійких народних порівнянь, наприклад: *у п'яеці і роспал'уїут дванац'ат'ма пол'інами і кла'дуют окр'ін / пот'ім кидайут ту'ди не^мребрану і п'ім'суше^ну пише^нниц'у / а йі'її т'реба зо три'рази по'мити к'іп'іат'ком // ц'о'юу во'до'юу їми'вайут д'ї'їчат і кажут / шоб се'д'ї'їче було та'ке'добре і ба'гате / **їак кут'а** (с. Грушка Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.) [3, с. 30]; і то'ди м'їсили та'ку'паску / пик'ли йі'її у'п'яецу / нап'ї'кали'добре / на'пал'ували'добре у'п'яецу / о / і са'джили ту'ди'паску і во'на ви'ходила та'ка дес'це по'тому дес'черис го'дини в'їти ви'мали / то во'на була **їак писанка'файна** / ви'бл'искувала (с. Гаврилівці Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.) [3, с. 617].*

З'ясовано, що найчастіше в стійких народних виразах порівнюють риси характеру, зовнішній вигляд, поведінку людини тощо зі світом фауни, наприклад: *то д'їти мал'і / то т'реба було постр'ойіти ту хала'буду / а то'д'ї'ї'чити д'ї'тєй / і так во'но йшло / їак во'ни роз'ле'т'їли'с'а / їак гор'о'пц'ї / але йа ли'шилас'а у роз'битого ко'рта (с. Оринин Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.) [3, с. 125]; а ми'перше ше мал'і були / тїй нас на т'ут'ун / а стар'ї'на жні'ва // позас'їл'аємо // а їа'кас'там'Ол'а Масло'ус'кого була / їа'кас'во'на та'ка хо'дила **їак качка** / тїй йі'її'їже до нас прикр'ї'їли / а во'на набе'д'ранс'а л'ятати / ц'ї'ле полудне л'ат'їе // ми спи'мо / а во'на'нав'їт'не'буде^н нас (с. Стара Гута Новоушицького р-ну Хмельницької обл.) [3, с. 217]; та'кїй гор'нец'варила'мама / нас було'семи'ро / та'кїй гор'нец'здо'ровїй'варила'тоїї'ї'улики з бура'чин'а то'їс'о / і так ми'х'лепали / та'ко **їак порос'а** х'лепали лош'ками / і так'ї'їли // ої'т'ашко було (с. Хребтїв Новоушицького р-ну Хмельницької обл.) [3, с. 226].*

Визначено групу стійких виразів компаративного типу, у яких порівняння ґрунтується на зіставленні рис світу тварин, наприклад: *таї'ї тих доли'нах'пасли б'їл'а р'їки таї'ї'дос'їта / виго'нили'пасті / бо їден'дуже'гедзин'ї // та то та'к'ї'гедзе'н'ї / їак кон'ї'л'їтали / та'то худоба де'годна була'пастис'е (с. Гаврилівці Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.) [3, с. 21]; т'ї'корови'файно їдут / їак т'ї'оле'н'ї з'рогами / файно так тої'маї тр'ї'сец'а / і'коже'н заб'ї'гаї'напе'д'ред / шоб поді'витис'а / чийа'корова най'файн'їша (с. Гаврилівці Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.) [3, с. 24]; а'де'їака'корова та'ка'файна / спок'їйна / то та йшла с'та'ким'буке'том на голо'в'ї / їак'олєн' // лиш ви'гоїдувалис'а т'ї'листочки зе'лен'ї у'тоїї'корови // їа'ка то була'кра'са (с. Завалія Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.) [3, с. 62].*

На позначення поняття 'маленький' в українській фразеології є чимало одиниць, зокрема в текстах-розповідях зафіксовано порівняння розміру комах

із виглядом насинин маку, наприклад: *шоўкоп'рада году'вала // ш'тири 'роки // шоўкоп'ради та'к'і хроба'ки / б'іл'і ве'лик'і // да'дут ма'н'опин'к'і йак ма'чок / і ше йім р'вати з шоўковиц'і 'лис'т'ачко / і году'вати / пе'риб'ирати* (с. Нефедівці Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.) [3, с. 108].

На основі образів нереального (міфологічного, казкового, фантазійного) світу витворилися в свідомості та мовленні відповідно порівняння з людиною, переважно її зовнішнім виглядом, наприклад: *а то жни'ва / тепло / поро'хи на до'роз'і та'к'і / шо стра'х'ім'е Гос'подн'е // ми поназм'ітайемо т'і поро'хи на 'кату / і босими но'гами по тих поро'хах // ўс'ім с'в'іта Божого не'в'итко / йак чор'ти / лиш с'і 'очи блиш'чили // от ўже ро'били / р'ізн'і з'битки* (с. Гаврилівці Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.) [3, с. 25-26]; *мона про в'о'їну роска'зати / бо це інте'ресно // зачи'наеца во'їна / ў нас буў 'випуск 'б'іл'а ш'коли / з'райут музики / а тут б'і'жит / в'ін буў с' комсо'мол'ц'і'ў / ком'ісар'і'ў / Григ'іп // йак смерт' 'б'ілий так б'і'жит с' канце'л'ер'і'ї / бо то'ди шос' / шос' по т'іл'і'фону пе'ре'дали* (сміт Стара Ушиця Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.) [3, с. 160]; *прикра'шали наре'чену / шоб во'на гарно вигл'адала / ў п'лат'а од'а'гали / б'іл'і 'туфл'і / фа'та 'б'іла і ўсе 'б'іле' / моло'да вигл'адала йак си'г'урочка / йак кра'сав'іца* (с. Ходорівці Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.) [3, с. 171].

Порівняння як *намальований*, як *намальована* здавна відомі та фіксовані в словниках, текстах української художньої літератури та розмовного мовлення і є підтвердженням вкорінення в свідомості стносу розуміння краси мальованих образів. У західноподільській говірці знаходимо варіант як *вималювана*, наприклад: *ўже йа ко'пайу / а в'ін на 'поч'іпки при'с'і'ў і 'диви'ц'я / а по'тому 'каже / де жм' ти при'їшла на 'мою 'голову? / шо 'дуже спо'добаў / пон'і'маеш ну // тажм' моло'да була / та'ка була йак 'вимал'увана / а сежм' 'робл'у / ўп'р'іла* (сміт Стара Ушиця Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.) [3, с. 162].

Отже, завдяки записам зв'язного діалектного мовлення доповнено емпіричну базу стійких народних порівнянь, що є надійним джерелом глибшого пізнання складу й структури мовлення та мови, світобачення нації через елементи духовної та матеріальної культури.

Висновки. Діалектні варіанти компонентів стійких народних порівнянь у західноподільському діалектному мовленні (на різних рівнях мовної системи) не змінюють їхнього порівняльного значення, а лише свідчать про стабільність уживання в конкретному регіоні. Опрацювання компаративних фразем, зафіксованих у говорах південно-західного наріччя, дає можливість: визначити варіативність порівняльних сполучників; підтвердити, що основою літературної мови став спільний для діалектів сполучник *як*; усвідомити багатство образних засобів, притаманних українській мові загалом.

Структура компаративних фразеологізмів у діалектах лишається стійкою, а діалектизми не руйнують цілісної образної основи порівнянь.

Зазначимо, що паралельний розгляд діалектизмів у межах порівнянь і поза ними (у зв'язному мовленні) в майбутньому дозволить встановити зони накладання або розмежування у використанні певних лексем та лексем-компонентів фразеологізмів.

Умовні скорочення назв населених пунктів:

Дуб – Дубівка, Чемеровецький р-н, Хмельницька обл.

Жвт – с. Жовтневе, Кам'янець-Подільський р-н, Хмельницька обл.

Жищ – с. Жищинці, Городоцький р-н, Хмельницька обл.
Злс – с. Залісся-1, Кам'янець-Подільський р-н, Хмельницька обл.
Івах – с. Івахнівці, Чемеровецький р-н, Хмельницька обл.
Кад – с. Кадіївці, Кам'янець-Подільський р-н, Хмельницька обл.
Кал – с. Калюсик, Віньковецький р-н, Хмельницька обл.
Кам – с. Кам'янка, Кам'янець-Подільський р-н, Хмельницька обл.
Кар – с. Карачієвці, Віньковецький р-н, Хмельницька обл.
Клб – с. Колибаївка, Кам'янець-Подільський р-н, Хмельницька обл.
Клд – с. Колодіївка, Кам'янець-Подільський р-н, Хмельницька обл.
Клн – с. Кальна, Деражнянський р-н, Хмельницька обл.
Клч – с. Кульчіївці, Кам'янець-Подільський р-н, Хмельницька обл.
Ком – с. Комунар, Новоушицький р-н, Хмельницька обл.
Кор – с. Коричинці, Деражнянський р-н, Хмельницька обл.
Кос – с. Косиківці, Новоушицький р-н, Хмельницька обл.
Кпс – с. Капустяни, Новоушицький р-н, Хмельницька обл.
Ктг – с. Китайгород, Кам'янець-Подільський р-н, Хмельницька обл.
Куг – с. Кугайці, Чемеровецький р-н, Хмельницька обл.
Куп – с. Купин, Городоцький р-н, Хмельницька обл.
Кут – с. Кутківці, Чемеровецький р-н, Хмельницька обл.
Куч – с. Куча, Новоушицький р-н, Хмельницька обл.
Кшт – с. Каштанівка, Кам'янець-Подільський р-н, Хмельницька обл.
Лтв – с. Летава, Чемеровецький р-н, Хмельницька обл.

Список використаних джерел і літератури:

1. Добролюжа Г. М. Ідеографічний словник поліських народних порівнянь з компаративними об'єктами-назвами тварин. Житомир: Вид-во «Волинь», 1997. 52 с.
2. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. Київ, 2006.
3. Коваленко Н. Д. Західноподільські та суміжні говірки. Тексти: у 2-х т. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2020. Т. 1. 536 с.; Т. 2. 512 с.
4. Коваленко Н. Д. Слова з язика, як бджоли з вулика: матеріали до словника народних порівнянь подільських і волинських говірок Хмельниччини. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А., 2011. 144 с.
5. Коваленко Н. Д. Текст як джерело вивчення процесів фразеотворення. *Contemporary issues in philological sciences: experience of scholars and educationalists of Poland and Ukraine*. Lublin, 2017. С. 35–42.
6. Коваленко Н., Царюк І. Фразеологізми з назвами великодніх свят в українському діалектному мовленні. *Studia ukrainika posnaniensia. Zeszyt 7 (2)*. Poznan, 2019. С. 35–42.
7. Олійник М. Я. Компаративні сполуки з компонентом-ентонімом у гуцульських говірках (на тлі загальнонародної компаративної фразеології). *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Львів, 2000. Вип. 29. С. 116–123.
8. Юрченко О., Івченко А. Словник стійких народних порівнянь. Харків, 1993. 172 с.

References:

1. Dobrolozha, H. M. (1997). Ideografichnyi slovnyk poliskykh narodnykh porivnian z komparatyvnyymy ob'ektamy-nazvamy tvaryn. Zhytomyr: Vyd-vo «Volyn». 52 s. (in Ukr.).
2. Zhaivoronok, V. V. (2006). Znaky ukrainsoi etnokultury: slovnyk-dovidnyk. Kyiv. (in Ukr.).
3. Kovalenko, N. D. (2020). Zakhidnopodilski ta sumizhni hovirky. Teksty: u 2-kh t. Kamianets-Podilskyi: TOV «Drukarnia “Ruta”». T. 1. 536 s. T. 2. 512 s. (in Ukr.).

4. Kovalenko, N. D. (2011). Slova z yazyka, yak bdzholy z vulyka: materialy do slovnyka narodnykh porivnian podilskykh i volynskykh hovirok Khmelnychchyny. Kamianets-Podilskyi: PP Buinytskyi O.A. 144 s. (in Ukr.).
5. Kovalenko, N. D. (2017). Tekst yak dzherelo vyvchennia protsesiv frazeotvorennia. *Contemporary issues in philological sciences: experience of scholars and educationalists of Poland and Ukraine*. Lublin. S. 35–42. (in Ukr.).
6. Kovalenko, N., Tsariuk, I. (2019). Frazeolohizmy z nazvamy velykodnikh sviat v ukrainskomu dialektnomu movlenni. *Studia ucrainika posnaniensia. Zeszyt 7 (2)*. Poznan. S. 35–42. (in Ukr.).
7. Oliinyk, M. Ya. (2000). Komparatyvni spoluky z komponentom-entonomom u hutsulskykh hovirkakh (na tli zahalnonarodnoi komparatyvnoi frazeolohii). *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filolohichna*. Lviv. Vyp. 29. S. 116–123. (in Ukr.).
8. Iurchenko, O., Ivchenko, A. (1993). Slovnyk stiikykh narodnykh porivnian. Kharkiv. 172 s. (in Ukr.).

Dmytro Polishenko

FIXED FOLK COMPARISONS IN THE WESTERN PODILLIA DIALECT

The article studies the peculiarities of the use of fixed folk comparisons in the dialect of Western Podillia, focusing on the means of revealing the cultural and national code.

It has been noted that it is during free communication and writing coherent texts in an environment natural for dialect speakers that it is possible to reveal unique linguistic manifestations of worldview. The creation of comparative fixed expressions is based on common experience and individual perception of the world.

It has been defined that the richness of expressive means of speech is an indicator of its level of development and perfection, which is manifested primarily in fixed folk comparisons – a living and inexhaustible source of new expressive means of the people. Such fixed units of language give speech vivid features of national character and unique colour.

Dialect variants of components of fixed folk comparisons in the Western Podillia dialect (at various levels of the language system) do not change their comparative meaning, but only testify to the stability of their use in a particular region. The study of comparative phrases recorded in the dialects of the south-western dialect allows us to: determine the variability of comparative conjunctions; confirm that the conjunction *як*, common to dialects, became the basis of the literary language; and realise the richness of figurative means inherent in the Ukrainian language as a whole. It should be noted that the study of dialectal units within phrases and outside them (in connected speech) will in the future make it possible to establish areas of overlap or demarcation in the use of certain lexemes and lexeme components of phraseological units.

Key words: dialect speech, dialect, phraseological unit, fixed folk comparisons, Western Podillia.

Отримано: 18.09.2025 р.